

Zákon o obraně státu.

Dr. Jos. Kepert (Brno).

Je známkou státnické prozíravosti, zajišťuje-li stát v neklidné době všemi prostředky svou bezpečnost. Známý paradox Římanů »si vis pacem, para bellum« svědčí o stáří pravdy dnes každodenní zkušeností potvrzované, že nejlepší zárukou míru proti jeho svévolným rušitelům je pečlivá příprava, připravenost na každou situaci. Základní lidské city a vlastnictví jsou od věků stejné.

Účinně milovati mír znamená nejen po míru toužiti, nýbrž i býti s to jej v nebezpečí uhájiti. Těžko zůstatí ovcí mezi vlky, jak řekl nedávno anglický kazatel na adresu sentimentálních pacifistů. Proto též naše republika, o jejíž lásce k míru nepochybují ani nejzarytější její odpůrci, s rostoucí nejasností mezinárodních poměrů stará se důrazně o své zabezpečení.

Zde si všimněme jen jedné ze složek složité stavby, nesoucí název »obrana státu«. Že totiž též po bok armády staví též civilní obyvatelstvo do boje s nepřitelem.

Postupné zdokonalování zbraní (v nejširším smyslu) a úžasné zvyšování jejich účinnosti je příčinou z charakteristického vývoje války, jež čím dále tím více přestávají býti výhradnou záležitostí proti sobě stojících armád. Jejich břemeno se přenáší na celé národy. Armáda je pak jen složkou národa, podle zá-sady dělby práce pověřenou určitou funkcí ze souboru činností, které nazýváme »válkou«.

Branný zákon a služební předpisy branné moci podrobně stanoví, kdo a jak se účastní obrany státu jako příslušník armády. Základní normy pro stanovení *účasti ostatních sil státu* na jeho obraně dostává se nám v zákonu ze dne 13. května 1936 »o obraně státu« č. 131 Sb. z. a n. (V dalším »zák. obr. st.«)

Účelem tohoto zákona je podle jeho vlastních slov (§ 2) určení, »jakým způsobem mají býti zabezpečeny zájmy obrany státu a jakých prostředků lze k této obraně použiti«. Při tom obranou státu se rozumějí *veškerá opatření*, ať vojenská nebo jiná (čítaje v to zejména i záměrné využití hospodářských a jiných sil obyvatelstva), která mají za účel čeliti jakémukoliv ohrožení státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, ústavní jednotnosti, demokraticko-republikánské formy a bezpečnosti Československé republiky nebo útoku na ně (§ 1)..

Vlastní obsah zákona však se nekryje v plném rozsahu s tímto širokým vymezením potud, že by snad soustřeďoval všechny normy, které se týkají obrany státu. Nedotýká se vůbec ustanovení *branného zákona* a předpisů jej provádějících (§ 3/1), ačkoli právě tyto normy jsou podkladem obrany státu ve smyslu běžně užívaném. Pokud neodporují jeho ustanovením, ponechává však zák. obr. st. v platnosti i ustanovení jiných zákonů o věcech obrany státu (§ 3/2).

Lze uvažovati o vhodnosti systematicky, použité v zák. obr. st. Vedle *obecných ustanovení* o pojmu obrany státu a o orgánech, kterým přísluší obranu státu organisovati a budovati, nalézáme zde velmi podrobná ustanovení o *některých formách součinnosti* nevojenských osob při obraně státu, tedy o *jediné slozce* »obranu státu«, pojaté v rozsahu šu 1 našeho zákona. Věta o účelu jeho (cit. již § 2) slibuje, že zákon obsáhne všechny normy obrany státu se týkající. O ostatních normách pod heslo obrany státu patřících, nalézáme zde však jen zcela povšechnou zmínku (§ 3). Prospělo by vyváženosti zákona, kdyby po obecných ustanoveních, opravdu všem záležitostem obrany státu společných, následovaly se stejnou podrobností nebo naopak stejně povšechně (t. j. v poukazech na podrobnější ustanovení norem formálně samostatných) všechna speciální ustanovení devisu »obranu státu« provádějící.

V žádném případě však úprava zákonem obr. st. zvolená nenapomáhá nikterak ke zdůraznění důležité představy, že to, co zákon ve 180 z 200 svých paragrafů nařizuje, není zdaleka všechno, co stát předvidá pro svou obranu.¹⁾ Vyjdeme-li ze znění článku o účelu zákona, splňuje tudíž zákon jen malou jeho část.

Vhodná či méně vhodná úprava legislativně-technická nemá samozřejmě normativních důsledků. Nebrání však též pokusu pro větší přehlednost a jasnost výkladů systematiku zákona pozměniti.

Ustanovení obecná:

Kdo je povinen pečovati o obranu státu?

I. Je to v prvé řadě vláda a v oboru své působnosti i její jednotliví členové, kdož odpovídají za »včasnou a účelnou přípravu a zabezpečení obrany státu v míru i ve válce.« (§ 4, odst. 1.) K tomu má k dispozici celý aparát státní, konkrétně: branou moc²⁾ i ostatní prostředky státu, pokud ovšem ústava některé z možností, jež by sem mohly spadat, nevyhradila prezidentu republiky a Nár. shromáždění.³⁾

II. Vedle presidenta republiky, Národ. shromáždění a vlády s celým administrativním aparátem jí podřízeným, povolána k organisaci obrany státu nová instituce, »Nejvyšší rada obrany státu« (»NROS« — zřízená šem 9 cit. zák.),⁴⁾ jež má jako

¹⁾ Postup stejný, jakoby v jediném zákoně byla pojata obecná ustanovení o organisaci trestního soudnictví a podrobná ustanovení, řekněme o krádeži, ačkoli první jsou společná všem trestním činům.

²⁾ Technické provedení úkolů vládou nebo Nár. shromážděním na branou moc vznesených zůstává ovšem věcí odborného vojenského velení (§ 4, odst. 2.)

³⁾ Viz § 64, č. 3 ú. l. o vypovědění války a všechna opatření sem spadající, pokud vyžadují formu zákona.

⁴⁾ Složení: Předsedou je předseda vlády (virilně), členy někteří členové vlády, jmenované prezidentem republiky (počet neudán). S hlasem

pomocné orgány »meziministerský sbor obrany státu« (§ 15 cit. zák.⁵⁾ a »generální sekretariát obrany státu«⁶⁾ (§ 17).

N. R. O. S. pečuje především *soustavně* o náležité zabezpečení obrany státu (§ 12/1), t. j. *iniciativně* studuje předpoklady takového zajištění a jedná i usnází se o potřebných opatřeních.

Podle §u 12/1 patří sem za branné pohotovosti: a) příprava opatření hospodářských pro brannou pohotovost státu ve výrobě, oběhu a spotřebě statků, b) směrnice pro opatření a přiděl pracovníků, c) směrnice pro finanční hospodaření (finanční plán válečný), d) úprava dopravní sítě, e) plán na ochranu proti všemu, co by obranu státu oslabovalo, poškozovalo nebo mařilo, f) plán ochrany obyvatelstva proti *vnějším útokům*, g) směrnice, jak se mají *při výchově* uplatňiti zájmy obrany státu, h) *podíl* jednotlivých odvětví státní správy na uskutečňování usneseného.

Vedle této iniciativní působnosti přísluší »Radě« jednati též o věcech *vznesených na ni*:

1. Z podnětu ministerstva národní obrany o věcech zásadních, týkajících se branné moci (§ 12/2).

2. Z podnětu vlády, o kterémkoli návrhu, zda vyhovuje s hlediska zájmů obrany států vůbec a branné moci zvláště (§ 12/3).

Usnesení NROS jsou zásadně *pouhým dobrozdáním*. Usnesení iniciativní stává se však *pro vládu závazným*, když žádný její člen ve lhůtě stanovené v jednacím řádu proti němu se nevyšloví ani nenavrhne, aby o věci rozhodla vláda (§ 13/2).

Na uskutečnění opatření určených k obraně státu jsou povinna spolupracovati *všechna odvětví veřejné správy* (§ 6),⁷⁾ *obce* (§ 7) *i jednotlivci*, a to jak osobní účastí, tak jinou součinností, podporou, omezením nebo poskytnutím věcných prostředků (§ 8). Rozsah stanoví tento i jiné zákony. *Spolupráce celého národa na zabezpečení státu tak je zajištěna*.⁸⁾

poradním odborníci vojenští (generální inspektor a náčelník hlavního štábu resp. hlavní velitel virilně) a odborníci jiných oborů. President republiky může »Radu« svolati, jí předsedati a vyžádati si jakékoli posudky. Hlasovacího práva ovšem nemá.

⁵⁾ *Složení*: Zástupci předsednictva ministerské rady, všech ministerstev a kanceláře presidenta republiky. *Účel*: Vše, co mu »Rada« ke zpracování (propracování) přidělí.

⁶⁾ Generální sekretář a potřebný personál ze státních zaměstnanců vojenských i civilních. Přičleněn je k ministerstvu národní obrany. Vykonává službu pomocnou.

⁷⁾ Zejména ministerstvo vnitra a politické úřady jemu podřízené. (§ 37.)

⁸⁾ Charakteristikým rysem nové úpravy je, že o všech zařízeních, která mohou mít pro obranu státu význam ať pozitivní nebo negativní, musí býti vojenská správa především informována. (Vojenskou správou se rozumí MNO a pak velitelství a orgány, které toto ministerstvo určí.) Na základě toho vykonává pak vojenská správa tu větší, tu menší vliv ve všech oborech státního života. Za dob normálních děje se tak po dohodě s věcně příslušným ministerstvem, za branné pohotovosti státu bez tohoto prostřednictví. V poli přechází konečně pravomoc politických úřadů zcela na vojenská velitelství.

Zvláštní formu účasti *veřejných úřadů* na práci pro obranu státu obsahuje § 5. Tyto jsou povinny při vykonávání své pravomoci vedle jiných veřejných zájmů dbáti z moci úřední též zájmů obrany státu. Ba v takových případech může se úřad v mezích nezbytnosti dokonce odchýlit od platných předpisů. Tento krok stačí výslovně opřítí o toto ustanovení, aniž je potřebí nějakého odůvodnění.

Ustanovení zvláštní:

Za touto obecnou částí (§ 1—17) následuje, jak již nahoře řečeno, bezprostředně řada ustanovení, znamenající konkrétní řešení *některých* složek obrany státu. Ta vyplňují zbytek obšáhleho zákona (§§ 18—201).

Opatření, která zákon č. 131/36 nařizuje v zájmu obrany státu, jsou velmi různorodá. Dají se uspořádati takto:

A. Ustanovení, platná i v dobách normálních:

I. Ustanovení pro celé území státu.

II. Ustanovení pro pásmo pohraniční a pro opevnění.

B. Ustanovení pro dobu branné pokotovosti státu.

C. Ustanovení pro jiné zvláštní okolnosti.

K tomu se připojují ustanovení o náhradách a o válečných škodách (hlava VII.), a ustanovení trestní (hlava VIII.), a to jak pokud jde o přestupky správní (část I.), tak o soudní trestné činy (část II.).

Hlava IX. obsahuje konečně »Ustanovení závěrečná«, kde docházejí výkladu některé výrazy v zákoně použité (§ 194) a kde je pojata také derogáční klausule (§ 199).

Podle této osnovy podám heslovitě vlastní výklad zákona.

Část prvá.

A. Ustanovení platná i v dobách normálních.

I. Ustanovení platná pro celé území státu.

1. Podniky důležité pro obranu státu.

Pojem: Podniky, ústavy a zařízení:

a) patřící do některé se skupin, které vládní nařízení všeobecně uznalo za důležité pro obranu státu; jsou-li pochybnosti, zda konkrétní podnik do takové skupiny patří, rozhodne ministerstvo národní obrany v dohodě s věcně příslušným ministerstvem;

b) jmenovitě určené ministerstvem národní obrany (po dohodě s věcně příslušným ministerstvem).

Důsledky:

a) žádá se státní spolehlivost osob na těchto podnicích zúčastněných, a to:

držitelů (§ 19),

členů správních, dozorcích a revisních orgánů (§ 20),

zaměstnanců (§ 21).

(V kterékoli této funkci smí v podniku býti cizinec jen se svolením vojenské správy, bez újmy ostatních ustanovení, omezujících účast cizinců na domácím hospodářském životě.)

Přibrání pojmu »státní spolehlivosti« do zákona bylo předmětem ostrých kritik, zejména se stran, které se právem či neprávem domnívaly, že ostří těchto ustanovení je namířeno proti nim. Proto uvádím některé podrobnosti o konečné formulaci.

Jednou z podmínek, aby mohlo býti uděleno právo provozovat podnik důležitý pro obranu státu, jest, aby žadatel byl státně spolehlivý. Tuto spolehlivost zjišťuje si úřad povolení udílející. Omezen je potud, že je vázán rozhodnutím okresního (státního policejního) úřadu, že dotyčná osoba je státně nespolehlivá.

Okresní (státní policejní) úřad může kdykoli napříště a z jakéhokoliv podnětu zjistiti, že držitel, člen správních, dozorcích a revisních orgánů nebo zaměstnanec podniku důležitého pro obranu státu je státně nespolehlivý. (To předpokládá ovšem neustálé sledování činnosti těchto lidí po všech stránkách.) Úřad je povinen vyslechnouti podezřelého držitele podniku (§ 19/6). (Dozorčím orgánům a zaměstnancům podniků však zákon této výhody nepřiznává.) Pak vydá úřad *rozhodnutí* o státní nespolehlivosti dotyčného a tomuto je doručí. Udati důvody svého rozhodnutí není úřad povinen. Učiniti tak ovšem může.

Pro rozhodování dává zákon tato vodítka (§ 19/6): Dostatečným důvodem nemůže býti nikdy příslušnost k určitému jazyku, náboženství nebo rase. »Za státně nespolehlivé třeba pokládati zejména osoby, o kterých možno míti důvodně za to, že by zneužily svého postavení v duchu obraně státu nepřívznivém, zvláště pak ty, které vyvíjely nebo vyvíjejí činnost, směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, ústavní jednotnosti nebo demokraticko-republikánské státní formě a bezpečnosti Československé republiky anebo proti obraně státu, které k takové činnosti podněcují nebo jiné osoby svěsti hledí, anebo takovou činnost vychvalují, schvalují nebo podporují, které byly příslušníky politické strany, jež byla po účinnosti tohoto zákona pro protistátní činnost úředně rozpuštěna, které mají podezřelé styky s jinými osobami státně nespolehlivými nebo s cizinou a p.«

Z rozhodnutí okresních (státních policejních) úřadů o státní nespolehlivosti je *odvolání* k senátu u nadřízeného zemského úřadu. Ten je též poslední stolicí. (Složení: předseda, ustanovený ministerstvem vnitra, 2 členové, jeden ustanovený ministerstvem národní obrany, druhý ministerstvem obchodu, jde-li o zaměstnance, ministerstvem sociální péče.)

Následky: a) *Provozovatel:* Musí ustanoviti místo sebe jiného provozovatele (§ 19/4). Neučiní-li tak, odejme se mu koncese a na podnik se uvalí znucená správa. b) *Člen správních, dozorcích a revisních orgánů* bude zrušen funkce. c) *Zaměstnanec:* Pracovní poměr musí býti okamžitě rozvázán.

b) *Povinnosti podniků důležitých pro obranu státu* (§ 24, 25).

Povinnost ohlašovací. Může se týkati rozsahu a předmětu výroby, zásob surovin, pohonné energie, zaměstnanců a jiných okolností důležitých pro obranu státu.

Povinnost k plnění. (Na př. udržovat určité zásoby surovin neb výrobků, udržovat stroje pro válečnou výrobu, vyzkoušení náhradní paliva.)

Povinnost utajení. (Zachovávat tajemství, zakázat přístup nepovoláním.)

Povinnost ad 1) a 2) ukládá ministerstvo nár. obrany. Všechna omezení zákona o průmyslové špionáži (č. 71/35) platí přirozeně též o podnicích důležitých pro obranu státu.

2. *Podniky registrované.* Zostřené kontrole podléhají ty z podniků důležitých pro obranu státu, které byly registrovány do zvláštního veřejného seznamu, vedeného u ministerstva národní obrany.

Registrace je v míru vázaná na souhlas držitele podniku. V době branné pohotovosti státu netřeba tohoto souhlasu.

Následek registrace: Vojenská správa sleduje soustavně činnost takového podniku a ukládá mu povinnosti nebo omezení. Možnost těchto zásahů je různá v době normální a v době branné pohotovosti státu.

Registrace má však pro podnik v zápětí značné výhody. Dává mu zejména přednost při zprošťování jeho zaměstnanců i dopravních prostředků od vojenské služby. Jiné úlevy mohou býti smlouveny při jednání o dobrovolnou registraci.

3. *Soupis osob a věcných prostředků k účelům obrany státu a prohlídka těchto prostředků.* (§ 31). Nařizuje vláda, za branné pohotovosti i nejvyšší hospodářský úřad nebo ministerstvo vládou určené. (§ 106.) Každý je však povinen podati přesné informace o žádaných věcech a strpěti prohlídku těchto předmětů úředními orgány.

Vedle těchto opatření k zajištění obrany státu zná zákon další, jež mají zaručiti, aby obrana státu *nebyla ohrožována.*

(Dokonč.)

Súdobé devalvácie vo svetle občianskeho práva.

Dr. Štefan L u b y (Paříž).

Poznámka redakcie:

V 4. čísle t. r. »Hospodárskych Rozhľadov« vyjde článok Dra Rudolfa Brišku s názvom: »Hospodársky podklad devalvácie«, ktorý sa s hľadiska čiste hospodárskeho dotýka problému devalvácie.

Vzhľadom k tomu, že jde o prejednávane tejže aktuálnej otázky z jiného hľadiska zaznamenávame v stručnosti aspoň hlavné tézy jeho vývodov:

Hospodárska štruktúra cenová v jednotlivých zemiach sa stala neelastická, strnulá a to vlivom autarkčných tendencií jednotlivých hospodárstiev, potom vlivom sledovanej politiky pevných cien zbožia (u výrobcov, živnostníkov a obchodníkov) a práce sledovanej sociálnou politikou. Túto strnulosť zvyšujú obchodne-politické prekážky a vzrast pevných výrobných nákladov proti pružným vo výrobe vlivom racionalizácie. Preto zeme majúce záujem na vývoze sú nútené prispôbiť sa zahraničným cenám: toto by mohly urobiť snížením cien vnútorných; čo však nie je možné (z politických a sociálnych dôvodov), preto snižuju zahraničnú hodnotu svojich peňazí a tak sa prispôbujú zahraničným cenám. Robia to opustením zlatého standardu, keď aj nie vždy právne (ako na pr. my, Francia ap.), ale fakticky rôznou jeho modifikáciou a to preto, že fungovanie zlatého standardu menového by im nedovoľovalo autonomiu menovej nutnú pre potreby vnútorného hospodárstva.